

Stane Granda

Črni junij

Maj in junij sta med najbolj prijaznimi meseci leta. V slovenski zgodovini pa zaradi dogodkov neposredno po koncu II. svetovne vojne predstavljata obdobje, ki bi ga bilo zaradi grozljivosti najbolje pozabiti, pa to ni mogoče. Še več, zaradi takratne vladavine smrti nad Slovenci postajata vse težje breme našega bivanja. Ogrožata ne samo našo sedanjost, ampak še bolj prihodnost.

Dnevi, ko je v tako kratkem času bilo pobitih največ Slovencev v vsej naši zgodovini, in to s slovensko roko, postajajo breme, ki ga ljudje, ki imajo vsaj minimalen občutek za svetost življenja, ne morejo več nositi. Potrebujemo resnico, ki nas bo očistila. Resnica, ki se s tolikšnimi porođnimi bolečinami prebija v našo zavest, bo gotovo slej kot prej zmaga. Z njo ne bo obujeno nobeno z nečloveškim nasiljem pretrgano življenje, z njo ne bo niti za las zmanjšano trpljenje, ki so ga prestali svojci pobitih, z njo ne bo popravljen nobena krivica. Resnice ne potrebujejo pokojni, resnico potrebujemo fizični in duhovni svojci pobitih in ubijalcev, če hočemo stati in obstati, če hočemo živeti kot ljudje. Stanje je pravzaprav absurdno. Bolj kot žrtve potrebujejo resnico storilci zločina.

Poboji dejanskih in možnih nasprotnikov revolucije so bili Slovincem znani ves čas po II. svetovni vojni. Zaradi svoje grozljivosti in strahu pa tudi politične strahovlade jih je večina, ki z njimi ni bila neposredno prizadeta, potisnila na rob spomina in preko njega. Terror strahu in negotovosti je bil tolikšen, da so se bili ljudje hitro pripravljeni odpovedati svobodi. S svojci in krvniki in njihovimi na-

drejenimi je bilo drugače. Prvi so neutrudno iskali predvsem grobove svojih najbližjih. Številni so jih našli in hodili tja prižigati sveče, zlasti pred 1. novembrom. Naročniki in izvajalci zločina so ravnali drugače. Oblast je imela nad morišči in skritimi grobišči natančen pregled. Nenavadno, celo nerazumljivo je, da jih doslej še niso našli. Na vse načine, predvsem s spreminjanjem okolja, jih je hotela prikriti. Dejstvo, da so nekatera zavestno spremenili v ogromna smetišča, govori o njihovem moralnem liku. Pri varovanju teh krajev so bili angažirani številni gozdarji, ki so o skrivnostnih obiskovalcih morišč sprotno obveščali pristojne organe. Spominjam se pripovedi jamarjev, ki so hoteli raziskati neko brezno. O njem so vedeli zgolj to, da je kraško brezno. Še predno so iz kombija razložili jamarsko opremo, so pridrveli tja policaji in jim prepovedali raziskovanje. Šele kasneje so zvedeli zakaj.

V otroštvu sem poznal kar nekaj ljudi, ki so bili udeleženi pri pobijanju. Pravzaprav so jih poznali vsi moji someščani zaradi takoi-menovane partizanske bolezni. Ko so dobili plače ali pokojnine, so se običajno napili in takrat je gorje, ki so ga zaradi umorov nosili v sebi, izbruhnilo na plan. Običajno so nad nami predvsem vpili in grozili, njihovi najbližji pa so pogosto morali prenočevati pri sosedih, saj so jim grozili, da jih bodo pobili. V resnici so se nam smilili. Ne spomnim se, da bi se kdo nad njihovim norenjem zgražal. Bili so pomoči potrebni.

Moji najbližji sorodniki bi bili lahko tako žrtve kot storilci zločina. Imeli so srečo, da so se temu izognili. Prav zaradi družinske neobremenjenosti sem bil, že od kar pomnim,

deležen informacij z obeh strani. Problem povojnih pobojev me je vedno pritegoval, ne toliko zgodovinsko kot po človeški plati. Seveda me je bilo o tem z ljudmi, ki jim nisem povsem zaupal, strah govoriti. Usoda novomeškega grobarja Andreja Mojstrovica, ki je moral že po koncu pokolov pokopati nekaj zmasakriranih nemških vojakov, pa tega ni, kljub grožnjam, zamolčal, mi je bila strašen zgled. Tako strahovito so ga pretepli, da je nosil posledice vse življenje. Bil sem neskončno razdvojen, nikoli heroj.

“... za množične povojne poboje vojnih in političnih nasprotnikov zvedel takoj v prvih tednih po osvoboditvi. Med oznovci je ob teh novicah prevladovalo pravo navdušenje. Po stopnicah in po hodnikih v Slaviji se je javno govorilo, da je bilo do konca junija 1945 likvidiranih že okrog 40 tisoč ljudi. Takrat je bilo vse z mržnjo naperjeno proti sovražniku, proti beli gardi in drugim, ki so se bojevali ali delali proti partizanom. Teh ljudi takrat ni bilo ne žal in ne škoda. Prav nasprotno, ozračje v Slaviji je bilo radostno. Oznovci so s ponosom pozdravljali množično pobijanje. To ni bila nobena tajnost, o tem se je med nami javno govorilo. Med oznovci je vladalo prepričanje, da je treba “belogardiste” preprosto pobiti.”

Povojni poboji kot taki v povojnem času niso bili skrivnost. Skrivnost pa so dejansko bila nekatera večja morišča, zlasti roška, imena poveljujočih in število pobitih. Slišati je bilo številke do 30.000. Sredi šestdesetih let nam je v seminarju prof. dr. Metod Mikuž omenjal kot najbolj verjetno okoli 12.500 povojni pobitih domobrancev. Prizadevanja, ki jih je v bistvu sprožila Nova slovenska zaveza s farnimi ploščami, dajejo počasi, a zanesljivo konkretnejše rezultate. Družbeni pogum in moralna drža se obrestujeta. Problem zamolčanih grobov je postal uradno vsedržavni

problem. Sistematična akcija, ki jo izvaja Inštitut za novejšo zgodovino in bo prinesla imena in priimke vseh žrtev vojne na ozemlju današnje Slovenije v letih 1941-1946, ne bo dala popolnih števil, ampak doslej najboljši približek. Dr. Mitja Ferenc je s sodelavko lokaliziral 410 medvojnih in povojnih grobišč, podatke imajo za še 160. Pričakovali so okoli 100-160 grobišč. Resnica je približno trikrat hujša, kot je bilo domnevano. Veliko delo so opravili tudi kriminalisti v akciji Sprava in dokazali, da normalizacija slovenske družbe počasi prodira tudi v najbolj branjeno trdnjavo nekdanjega režima. Fizični in politični dediči morilcev, pod to razumemo predvsem “šefe”, dajalce ukazov, ne toliko neposrednih izvajalcev, so pod težo dokazov prisiljeni popuščati. Na tem mestu ne gre prezreti niti akademika prof. dr. Tineta Hribarja, ki rešuje hkrati čast institucije, katere član je. Njegove besede imajo v nekaterih krogih bistveno drugačno težo kot v nekaterih drugih. V Sloveniji, ki še išče demokracijo, je žal še vedno pomembnejša oseba, ki nekaj pove, kot vsebina. Če bi isto povedal podpisani, bi bilo to prezrto. Vsekakor je treba to veliko bolj upoštevati kot doslej. Poglavitna pomanjkljivost vseh dosedanjih prizadevanj za vsestransko pojasnitev povojnih pobojev pa je v dejstvu, da problem ni bil internacionaliziran. Lahko bi izrabili zgolj oskrunjenje pokopališč okupatorskih vojakov, pa bi bil “oganj v strehi”. Mednarodna obsodba, zlasti pa odkrito in javno imenovanje krivcev zločinov proti človeštvu, ki nikoli ne zastarajo, je tisto, česar se dediči “nekdanjih” najbolj bojijo. Ob skoraj popolni kontroli medijev se na domače razburjanje pozvižgajo.

Poglavitni problem, ki ostaja še nerešen v zvezi z največjo morijo Slovencev v tako kratkem času v vsej njihovi zgodovini, je v pojasnitvi njenih vzrokov. Pri tem je bilo s strani tistih, ki si prizadevajo za njihovo pojasnitev, narejenih kar nekaj velikih napak. Poli-

tični dediči morilcev so namreč največji mojsri v postavljanju napačnih vprašanj, ki jim mnogi nasadejo. Takšno je bilo ono o kolaboraciji, o kateri je bilo prelito veliko preveč tiskarskega črnila. V neposredni zvezi z njo je vse bolj ali manj jasno. Širša, zlasti pa mlajša javnost premalo ve o revoluciji, ki je potekala v okviru NOB-ja in ji je bilo dejansko vse podrejeno. Bolj bi bilo treba poudarjati njene pojavne oblike, seznanjati javnost z znamenito resolucijo dr. Lamberta Ehrlicha,² ki je njeno formuliranje plačal s smrtjo, poudarjati dejstvo, da je bilo že pred pojavom bele garde pobitih ogromno ljudi zgolj zato, ker so bili javno znani nasprotniki komunizma. Po svoje je tragično, da slovenska javnost ne ve, kakšne so pravice in obveznosti okupanta, kar je ključno za pojasnitev dogajanja na Slovenskem. Zamisliti bi se veljalo, zakaj je šolsko zgodovinopisje izgubilo z obzorja taborišče na Rabu, Gonars, italijansko streljanje talcev, požige na Notranjskem in Dolenjskem, nikoli pa ne pozabi domobranske prisege in jo na tak ali drugačen način stalno vpleta tudi v maturitetno problematiko, ki se je dijaki najbolj učijo. Da so Nemci izgnali slovenske izobražence iz Štajerske, še vedo, da so izgnali slovenske duhovnike z Gorenjske, iz ljubljanske Rožmanove škofije, skoraj ne slišijo. Ali so lahko kje prebrali, kako so v revirjih leta 1941 nacisti in slovenski komunisti skupno proslavljali 1. maj, na kar je že večkrat opozoril dr. Peter Starič?

Vprašanje kolaboracije ni in ne more biti aktualno, ko je vojne konec, ko je sovražnik premagan, ko ni mogoče več s kom kolaborirati. Takrat se kaznuje vojne zločince, partizansko gibanje je imelo na Slovenskem v svojih vrstah preko 200 pravnikov in bi sojenje, če bi hotelo, zlahka izvedlo. Jugoslovanska država je takrat še kako delovala, pa tudi ajdovska vlada ni bila nepomembna, razen če obravnavamo v njej zgolj nekomuniste.

Kot poglavitne vzroke za kolaboracijo najvidnejši politični in fizični dediči načrtovalcev poveljnih pobojev navajajo:

- pokristjanjenje Slovencev (senca Ajdovskega gradca),
- delitev duhov – posledica delovanja dr. Antona Mahniča (v 19. stoletju!),
- politične razmere v času med obema vojnama,
- kolaboracija in njeni zločini,
- poveljne mednarodne razmere in strah pred angloameriško intervencijo,
- strah pred številčnostjo kolaborantov in njihovim oviranjem izgradnje nove države “ljudske demokracije”.

Nikjer revolucije, nikjer komunizma in komunistov, nikjer zlorabe narodnih čustev za revolucijo, nikjer prepovedi pluralne rezistence, nikjer preganjanja pristašev zahodnih demokracij, nikjer patriotov-monarhistov, nikjer omenjanja naslonitve na Sovjetsko zvezo, nikjer o preganjanju vere in Cerkve

Če prvi argument ne zasluži komentarja, je glede drugega treba reči vsaj to, da je Mahnič zgolj reagiral na liberalce. Pa tudi slednje nima globljega pomena, saj je delitev duhov v bistvu civilizacijski dosežek, tako ko kasneje nastanek socialdemokratske stranke ali če kdo hoče komunistične partije. Politične razmere so bile v času med obema vojnama dejansko vsega obžalovanja vredne, izrečenih in narejenih je bilo veliko neumnosti, toda na vseh straneh, odvisno pač od velikosti strank. Podobno je bilo tudi v drugih evropskih državah, na primer v sosedni Avstriji in še marsikje, pa se po vojni niso tako pobijali. Vojna, z njo povezana kolaboracija in njeni zločini imajo gotovo težo, tudi krvave posledice – znano je, kako so “maščevalci” s privoljenjem oblasti iskali dejanske ali domnevne krivce in se znesli nad njimi, še preden so prišli do taborišč oziroma množičnih morišč. Slaboumno pa je naštevati kot vzroke za masovne poveljne poboje maščevanje za predvojno preganjanje

komunistov, s katerim 99,99 % pobitih ni imelo nobene zveze, ali pa maščevanje za krivice, ki so jih pretrpeli njihovi svojci med vojno. Znano je, kako so partizani kaznovali vsako samovoljno navadnih vojakov. Sistem s koncem vojne vendar ni razpadel! Težko je razumeti, razen če ni kaj zamolčanega, sklicevanje na strah pred angloameriško intervencijo, hkrati pa vpiti, kako izjemni zavezniki smo bili in zahtevati prostor na proslavah zavezniške koalicije.

Še najbolj je povezan z resnico zadnji argument. NOB je bila pri nas od samega začetka tudi revolucija. Njena prepoznavnost je bila odvisna od časa in prostora. V glavah njenih voditeljev, ki so po 16. septembru 1941 in dolomitski izjavi tudi dejansko onemogočili vsako ideološko pluralnost, je imela prednost pred vsem, tudi pred izgonom okupatorja, sicer ne bi bilo nenadnih razgovorov ob možnosti "nevarnosti" zavezniškega izkrcanja v Istri! Rezistenca v Jugoslaviji ni primerljiva z rezistenco v kasnejših državah zahodne demokracije. Njen cilj ni bil demokracija, ampak tretja oblika totalitarizma – komunizem. Antifašizem in komunizem nista eno in isto, kar bi radi pri nas dokazali. Trditev, da ni šlo za komunizem, ampak zgolj boljše socialne razmere, je norčevanje iz ljudi, saj vsak dan delamo zgolj za boljši jutri, za kar pa ni potrebno in opravičljivo revolucionarno nasilje.

Še skoraj povsem nenačeto je vprašanje, ko so pobijanje organizirali aktivisti. Znano je, da so nekatere taboriščnike zaradi mladostnosti ali drugih vzrokov spustili domov, pa se številni domov niso nikoli vrnili. Celó iz Škofovih zavodov v Šentvidu niso prispeli v Šentvid. Bili so prestreženi in skrivaj pobiti. Iz nekaterih pričevanj se ve, da so za njih "poskrbeli" "aktivisti" njihovega okolja. Tovrstna morišča so med najmanj znanimi.

Najbolj nizkotno pa je pripisovanje krivde za povojno pobijanje Slovencev nekdanjim južnim bratom. Iz osebnih pogovorov z ne-

katerimi domobranci in tudi branja memoarske literature vem, kako so nekateri srbski partizani obsojali slovensko pobijanje in pomagali Slovincem, da niso padli v roke svojim rojakom. Zgražali so se nad slovenskim početjem in tega niso skrivali. Načelo je bilo, da vsak narod čisti svoje. Zato je bila v Savinjski dolini celo albanska partizanska enota, kajti preko Slovenije so se umikali tudi balisti. Žal slovenska zemlja ni imela te sreče in je glede grobov po II. svetovni vojni pobitih gotovo najbolj jugoslovanska, saj je dobesedno prepojena z njihovo krvjo.

Depeša št. 96./45, ki jo je 25. junija 1945 poslal Kardelj Kidriču osebno: "Najkasneje v teku treh tednov bodo razpuščena sodišča nacionalne časti, vojna sodišča bodo sodila samo vojaškim osebam, vse druge bodo prevzela redna sodišča. Proglašena bo nova amnestija. nimate torej nobenega razloga biti tako počasni s čiščenjem kot doslej", pove dovolj in ni nobenega dvoma, na kaj se nanaša. Slovenci so bili tudi takrat med najbolj zagnanimi uresničevalci ideoloških zablod.

Prvenstveni cilj NOB pod vodstvom KPJ je bila boljševiška revolucija in izgradnja države po vzoru Sovjetske zveze. Po izkušnjah in vzorcih v Sovjetski zvezi je bilo treba obračunati z "belogardejci", še preden so se ti pojavili. Dejansko so jim komunisti vsilili celo ime! Enako plavogardistom. Poleg buržoazije, veleposestnikov in Cerkve so bili revoluciji najbolj nevarni, tako je bilo v Sovjetski zvezi, mali kmetje. Obračun s "kolaboracijo" je bil dejansko obračun z največjim možnim sovražnikom revolucije. Z njim so se izognili nekaterim težavam, ki sta jih imela na podeželju Lenin in Stalin. Sovjetska vojaška misija v Jugoslaviji in Sloveniji je bila bolj kot vojaška revolucionarna in ni slučajno njen šef Bogomolov postal inštruktor v Ozni za ozemlje, ki ga je po vojni nadzirala 4. armada odnosno Slovenijo.³ Ne poudarjajo slučajno zadnje čase nekateri zgodovinarji, da bo vprašanju odgovor-

nosti sovjetske misije za dogajanje v Sloveniji neposredno po II. svetovni treba nameniti več pozornosti. Ni slučajno bilo poslanih kar sedem Slovencev na šolanje v zloglasno sovjetsko policijsko akademijo Dzeržinski, katere gojenci so izvajali največje in najmasovnejše politične zločine v Stalinovi Sovjetski zvezi. Imena velike večine teh mož so povezana prav s povojnimi poboji v Sloveniji.

Povojni poboji potemtakem niso nikakršna specifičnost povojnih razmer. So zgolj logični in masovni zaključek procesa, ki se je začel z ubojem prvega nasprotnika komunizma v Sloveniji. Prav zaradi revolucije je bil ustanovljen VOS, ki je kasneje prerasel v Ozno.⁴ Zaradi potreb revolucije in revolucionarne oblasti sta bili obe organizaciji v popolni domeni komunistične partije.

“Tito je Mačku v Drvarju maja 1944 dejal, da se bliža konec vojne in da bo imela Ozna zelo pomembno nalogo pri prevzemu oblasti. Maček se je s Titom o teh stvareh pogovarjal neposredno in je Titove ukaze in ozračje iz Titovega štaba osebno prenesel k nam. Tito mu je prav tako posredoval mnenje in nasvet sovjetske misije, da je treba ob koncu vojne čim več političnih nasprotnikov pobiti, da z njimi niti tožilstva niti sodišča ne bodo imela nobenega opravka več. Tito je s pomočjo sovjetske misije odločil, da za politične nasprotnike ni milosti, da zanje ne bodo uporabljali sodišč, da ne bo sodb, ampak da bodo samo likvidirali. In tako se je potem dejansko dogajalo. Titov ukaz je šel z Ozno po vsej Jugoslaviji, do množičnega uresničevanja tega naročila pa je prišlo v Sloveniji, kajti prav tukaj je bilo zajetih in izročenih največ pripadnikov vojaških formacij, ki so se skupaj z Nemci bojevali proti partizanom.

Dejstvo je, da je šel leta 1944 Maček k Rankoviču in Titu, kjer je dobil navodilo za povojne poboje. Pri Titu, kjer je bila glavna

sovjetska misija v Jugoslaviji, so ugotovili, kaj je treba storiti v pričakovanju konca vojne. Pospešiti je bilo treba delo Ozne. Zlasti je bilo pomembno zbiranje podatkov o političnih nasprotnikih in urejanje kartoteke. Ko so določili tudi rok za amnestijo pripadnikov vojaških enot, ki so se bojevale proti partizanom, so s tem že napovedali povojne množične poboje. To je bila napoved likvidacij. Ozna se je morala pripraviti na to, da bo povojni izvedla množične likvidacije. Do teh je potem prišlo, saj so znani nekateri podatki iz Šentvida, Roga, itd., kar se navsezadnje še vedno odkriva. To je bil sovjetski sistem. Sovjeti so uničevali cele narode. In kdo je vzgajal Kardelja, Mačka in druge kadre? Vsi po vrsti so bili v Sovjetski zvezi.”⁵

“Podlaga za sprejem v Ozno je bila, da je bil kandidat pripravljen sovražnika partije likvidirati, in to ne na fronti z orožjem, ampak drugače, v svoji okolici ali kjerkoli. Ozni so bili potrebni preprosti in predani ljudje, samo, da so izvajali ukaze in partijsko linijo in da so bili pri tem pripravljeni ubijati. Maček mi je dejal, da mora biti oznovec človek, ki je pripravljen sovražnika, pa naj je to sorodnik ali kdorkoli tudi likvidirati. Po njegovem je bil oznovec človek brez duše, ki je pripravljen izvršiti to, kar Ozna od njega zahteva. Zaradi tega je Ozna v svoje vrste novačila morilce – ljudi, ki so bili pripravljeni ubijati.”⁶

“In kdor je stopil v Ozno, je moral podpisati izjavo, da bo delal zanjo v strogi konspiraciji in izvrševal navodila in ukaze, ki jih bo dobil od svojih nadrejenih. Poleg tega se je obvezal, da v primeru odpustitve pod kazensko odgovornostjo ne bo nikoli ničesar govoril o Ozni. Vsak član Ozne je prisegel molččnost, ki je veljala tako za obdobje aktivnega dela v Ozni kakor tudi za obdobje demobilizacije in upokojitve.”⁷

“Ozni so bili posebej potrebni tisti, ki so bili obremenjeni s poboji, ki so bili grobi in surovi, ki niso poznali razlike med življenjem

in smrtjo. Dobršen del je bil takšnih. Drugi so bili pod vplivom partijske vzgoje prepričani v nujnost socializma.”⁸

“Ozna je zrasla iz Vosa. Vosovski likvidatorji so prišli v vodstvo Knoja. Z likvidacijami so imeli izkušnje.”

“Ozna se je naslonila na ljudi, proti katerim Partija glede njihovih likvidacij ni ukrepala, za Mačka pa so bili najsposobnejši Partijski komiteji so se jih bali, v Ozni pa so bili najboljši kadri. Ker partija ob njihovih dejanjih ni mogla biti več ravnodušna, jih je pošiljala Ozni.”⁹

“Izvršilni organ Ozne za aretacije in likvidacije političnih nasprotnikov je postal Knoj (Korpus narodne obrane Jugoslavije) ... Njegova prva naloga je bila varovanje osvobojenega ozemlja, najpomembnejšo vlogo pa je opravljal z odstranitvijo nasprotnikov komunizma pri oznovskem prevzemu oblasti ob koncu vojne.”¹⁰

“Ko se je najvišje jugoslovansko partijsko vodstvo začelo zavedati, da se nepreklicno bliža konec vojne, je Ozni med pomembnejšimi nalogami, s katerimi se je pripravilo na prevzem oblasti, poverilo pripravo posebne kartoteke nasprotnikov komunistične partije, ki so bili predvideni za aretacije in likvidacije.”

“Podobni popisi nasprotnikov Partije in OF so za nekatera območja nastali že prej, zlasti po italijanski poletni ofenzivi 1942, z njimi pa se je ukvarjala predvsem obveščevalna služba Vosa. Njeni podatki so bili podlaga za delo Ozne pri izdelavi in dopolnjevanju kartoteke.”¹¹

“Pred koncem vojne je bilo v kartoteki več kot 17 tisoč registriranih nasprotnikov komunizma. Po ustanovitvi Knoja je Tito do jeseni 1944 razglasil amnestijo za pripadnike vseh vojaških formacij, ki so se bojevale proti partizanom, in s tem razgrnil načrte za konec vojne. Do konca amnestije se je zbiranje podatkov in s tem sestavljanje spiskov za kartoteko pospešilo. Z amnestijo je partijsko vods-

tvo sicer obljubilo, da bodo vsi, ki se bodo na tej podlagi priglasili, oproščeni, drugim pa je bilo zagroženo, da bodo aretirani in poklicani na odgovornost, t. j. likvidirani. Ker so obljubo prelomili, je bil vsakdo, ki se je prijavil, takoj ustreljen ... Pri Ozni za sovražnika ni bilo sodišč, ampak samo likvidacija.”

“Slovenska Ozna je zvesto izvajala to, kar je bilo sporazumno sprejeto v dogovoru s sovjetsko obveščevalno službo leta 1944.”

“...oznovci, ki so bili v oddelku za pripravo kartoteke, delali tudi ponoči.”

“Seznami političnih nasprotnikov, predvidenih za likvidacije, so bili narejeni za vso Slovenijo.”¹²

“Scenarij za konec vojne je Ozna pripravila že veliko prej v Beli krajini.”¹³

Gornji nabor citatov iz knjige Alberta Svetine *Od osvobodilnega boja do banditizma* je možno označiti kot tendencioznega ali pa kot izbor iz knjige, za katero pravi Mitja Ribičič, da vsebuje laž in polresnice.¹⁴ Ker nimamo na razpolago drugega podobnega dela in ker gre le za izbor tem iz organizacijskega področja, za kar je bil avtor v Ozni zadolžen, mu kljub zavesti, da gre za subjektivne poglede, lahko verjamemo. Glede tendencioznosti je možna tudi primerjava z izvirnikom. Tudi Stane Okoliš, ki ga omenja Ribičič kot pomoč avtorju pri pisanju knjige, velja v strokovnih krogih za tako kvalitetnega in poštenega zgodovinarja, da mu lahko zaupamo. Nenazadnje pa tudi nekateri razgovori z udeleženci NOB kot tudi druga literatura in osebno delo v ustreznem arhivu gornjemu pisanju ne nasprotujejo. Razumem pa jezo njegovega nekdanjega sodelavca, ker je Svetina prelomil obljubo oziroma prisego popolnega molka.

Kakšno nevarnost predstavljajo nerazčiščeni povojni poboji za Slovence kot narod, je najbolje pokazala nedavna polemika okoli italijanskega filma Srce v breznu. Dejansko so njegovi naročniki oziroma avtorji pomagali “našim” pri prikrivanju povojnih pobojev.

Namesto da bi pokazali, da gre tu za zločin revolucije, so ga naprtili vsem Slovencem, tudi ti so med "infojbiranimi", ki so tako postali v očeh italijanske javnosti genocidni narod. Glede na odmevnost italijanske kulture, se bo ta trditev razširila tudi po Evropi. Naročniki pobojev oziroma njihovi politični in fizični dediči so to priliko z obema rokama izrabili in tako skušali, ne povsem neuspešno, nacionalizirati zločine. Žal so temu nekateri, ki jih sicer obsojajo, temu zaradi antifašizma nasedli. V tem kontekstu tudi nerazumne izjave o Tigru v zadnjem času, postanejo še kako razumne in preračunljive. Antifašizem Tigrovcev namreč ruši konstrukt antifašist je enako komunist.

Po vsem, kar smo doslej doživeli v zvezi z izpovedmi nekdanjih oznovcev v zvezi z povojnim dogajanjem, lahko zapišemo, da je edina rešitev v dejstvu, da še žive sodelavce Ozne oseba, ki ima v njihovi hierarhiji ustrezno oblast, odveže prisege in jim ukaže, da z odkrito in jasno besedo pomagajo osvetliti najbolj tragično obdobje slovenske zgodovine. Kdo je ta oseba (Ribičič, Kučan, Zdenka Kidrič...?), vedo najbolje sami, kot tudi način, kako se to stori. Odvezo od molka bo mogoče ocenjevati le po rezultatih. Dokler to ne bo storjeno, je vse govorjenje o spravi norčevanje

iz nje. Prav njihovo pričanje bi bilo najboljši dokaz, ne koliko resno kdo misli s spravo, ampak koliko je komu do normalnega duhovnega stanja Slovencev. Čeprav se bojim, da je gornja prošnja iluzija, pa sem trdno prepričan, da bo resnica slej kot prej prišla na dan. Kolikor bo kasnejša, toliko bolj bo kruta do storilcev. Bolj se odmikamo od tistih dogodkov, bolj brezosebno in kruto bo ocenjevanje storilcev. "Če pripovedujem generaciji svojih sinov, me še nekaj razumejo. Če pa pripovedujem generaciji svojih vnukov, pa skoraj nič" (Ribičič).

1. Albert Svetina, *Od osvobodilnega boja do banditizma*. Ljubljana, 1904, 205.
2. Objavil jo je Bojan Godeša v Erlichovem zborniku, Celje, 2002.
3. Albert Svetina, *Od osvobodilnega boja do banditizma*, 162.
4. Ljuba Dornik Šubelj, *Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo*. Ljubljana, 1999.
5. Albert Svetina, *Od osvobodilnega boja do banditizma*, 121–122.
6. Ravno tam, 139–140.
7. Ravno tam, 140.
8. Ravno tam, 140.
9. Ravno tam, 141.
10. Ravno tam, 146.
11. Ravno tam, 148.
12. Ravno tam, 149.
13. Ravno tam, 150.
14. Mladina 30. 5. 2005.